

*В.С.Ігнатко,
здобувач НПУ імені М.П.Драгоманова*

ЕВОЛЮЦІЯ «ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ» ЛЮДИНИ ВІД ПЕРІОДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ ДО ЕПОХИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Стрімке *розширення життєвого простору* людини та суспільства відбувається в період *техніко-технологічного прориву людства*, який розпочався за доби Нового часу. Рушійна сила такого розширення – прагнення до безперервного збільшення споживаних благ, і, відповідно, до витрачання ресурсів. За умов капіталістичного ладу суб'єкт праці, відокремлений від повсякденного побуту, у процесі виробництва постійно перебуває в рукотворному середовищі, де від нього вимагається насамперед виявляти знання, уміння, навички, а не фантазії й емоції. Результатом такої раціоналізації постає масове впровадження у виробництво технічних засобів, яке докорінно змінює життєвий простір людини та суспільства.

Розглянемо життєвий простір людини і простежимо його еволюцію на прикладі науково-технічного процесу та інформаційної революції.

Виявляючи змістові складники названого техніко-технологічного прориву, що забезпечили розширення життєвого простору людини та суспільства за доби Нового часу, варто зауважити, що поняття технології позначає організацію виробничої діяльності, спосіб її здійснення. Тож техніка – це штучно створювані людиною засоби й способи її діяльності, призначені для ефективного досягнення якихось конкретних цілей. Сенс техніки полягає в тому, що вона є засобом людської діяльності і не повинна замінювати її. Її ключова функція – посилення «органів» та потенцій людини, в тому числі інтелектуальних. Виходячи зі сказаного, поняття «техніка» можна розглядати у вузькому значенні – як технічний пристрій (артефакт), створений людиною з елементів природи для розв'язання конкретних культурних завдань, і в ширшому – як будь-які засоби, котрі характеризують дії (техніка письма, рахунку, плавання), як штучний або організаційний прийом, який посилює, поліпшує або полегшує цю дію. Техніко-технологічний аспект культури постає ме-

ханізмом і засобом оволодіння природними та сутнісними силами людини (і тим самим – розвитком її свободи). Водночас він здатний змінити своє призначення, набути деструктивного для культури характеру [1, 8].

І.Сухина, враховуючи, що поняття «техніка» і «технологія» часто ототожнюються, наголошує, що техніка – це, по суті, матеріально-речовинні засоби, інструменти діяльності людини, а під технологією треба розуміти специфічну сферу створення й застосування людиною цих технічних засобів. У своїй єдності техніка і технологія утворюють технологічну культуру, яку варто розглядати як синонім матеріальної культури [2, 93–94].

Така єдність є визначальною характеристикою життєвого простору людини та суспільства Нового часу. Саме в цю епоху здійснюється конституювання техніки як ключового складника продуктивних сил, який виводить суспільство на новий рівень освоєння природи. Тим самим життєвий простір людини та суспільства розширюється, змінюючись не лише кількісно, але й якісно. Відповідно, соціальна філософія починає виокремлювати серед компонентів теоретичної моделі життєвого простору проблему співвідношення природного та штучного [3, 15].

Внаслідок техніко-технологічного прориву людства, здійсненого в добу Нового часу, технічно опановане середовище постає новим життєвим простором людини та суспільства. Без світу техніки існування людської спільноти стає неможливим, тому зв'язок людини з цим середовищем набуває онтологічного характеру. Як зазначає О.Алієва, техніка, включаючись у структурну взаємодію суб'єкта з об'єктом, здійснює прилучення людини до предметності буття, реалізує відкритість суб'єкта у предметному бутті, постає засобом розширення людського існування, посилення його впливу на предмети світу [4, 11].

На думку сучасного німецького філософа В.Гьосле, новочасова техніка є безпрецедентним явищем в історії людства. Сутність технічної доби цей мислитель убачає в докорінному порушенні властивій колишній історії рівноваги між *theoria*, *poiesis* і *praxis*: чисте споглядання світу, так само, як і стосунки між людьми, орієнтовані на моральні норми, дедалі більше підпорядковується технічним критеріям, втрачаючи, зрештою, своє значення [5, 108]. Тим самим життєвий простір новочасової людини та суспільства розширюється, вибудовуючись на нових засадах.

Уже за доби раннього Нового часу (XVI – початок XVII ст.) людством було здійснено важливі технічні винаходи і розпочато впровадження нових технологій. Зокрема, вітрильники вдвічі збільшили швидкість пересування ще задовго до створення пароплавних суден. Комунікаційні мережі у розвинених країнах поступово ставали все більш щільними. Технічний чинник створював можливості для зміцнення управління, посилення контролю влади над кожним підданам [6, 115].

Однак індустріальна революція не зупинялася на досягнутому: об'єктивні потреби розвитку суспільства зумовлювали подальший масштабний техніко-технологічний прогрес. Він був пов'язаний не тільки з природничо-науковими передумовами, але й з особливими соціальними обставинами, коли ідеали та цінності панування та володіння, з якими звичайно пов'язують феномен техніки, подолали станово-ієрархічні суспільні бар'єри [1, 9]. Наслідком цього стає утвердження індустріальної (техногенної) цивілізації як суспільства з інтенсивним, а не екстенсивним перебігом соціальних процесів, акцентованим на темпоральних характеристиках, змінах, індивідуалізмі, а не на просторових параметрах, традиціях і стабільних соціальних структурах, як у доіндустріальних цивілізаціях [7, 314].

В.Стьопін виокремлює низку доміант, глибинних світоглядних підвалин техногенної цивілізації, що відіграли визначальну роль у розширенні життєвого простору людини та суспільства: принцип перетворювальної дії, або ідея активного перетворення світу і підкорення людиною природи як доміанта в культурі техногенної цивілізації на всіх етапах її існування, впритул до нашого часу. Ця ідея тлумачиться як найважливіша складова «генетичного коду», який визначив саме існування й еволюцію техногенних суспільств; розуміння природи як впорядкованого, закономірно влаштованого поля застосування людських сил, в якому розумна істота, що пізнала закони природи, здатна здійснювати свою владу над зовнішніми процесами, явищами і предметами, контролювати їх. Відповідно, людина розуміється як сила, яка протистоїть природі, перетворює її об'єкти на необхідні для себе предметні форми; складається парадигма влади, сили, панування над природними та соціальними умовами на основі не особистої, а речової залежності (тобто під час зміщення акцентів у розумінні предметів панування, сили і влади від людини до створеної нею речі), підвищується значущість, зростає роль наукової раціональності, науково-технічного

погляду на світ, науково-технічне ставлення до навколишнього світу визнається як базисне для перетворення цього світу. Зазначена світоглядна домінанта життєвого простору зумовлює переконання в принциповій можливості раціональної організації соціальних відносин [8, 308–309].

Названі світоглядні домінанти техногенної цивілізації визначають постійне розширення життєвого простору людини та суспільства протягом доби Нового часу. Зростання економіки на основі техніки, технології, науки в цей період постає провідною детермінантою суспільного розвитку. Ідея перетворення світу і підкорення людиною природи стає домінуючою в культурі техногенної цивілізації, визначаючи постійне розширення життєвого простору людини та суспільства. Становище індивіда в техногенній цивілізації, порівняно з традиційним суспільством, якісно змінюється: саме у Новий час починають утверджуватися принципи свободи, вихідної рівності людей, автономії індивіда, недоторканності особистісних прав і свобод [9, 70].

Зазначені принципи розбудови суспільства, пов'язані з масштабним техніко-технологічним проривом, справили помітний вплив на виховання особистості. Розвиток капіталізму, раціоналізація життя, інтенсивна соціальна динаміка, конкуренція у західноєвропейських країнах викликали і вимагали від людини активності, самовпевненості, розвитку її здібностей. За таких умов набирали поширення індивідуалістичні стратегії самовиховання, які реалізувалися переважно в моделях професійного самовиховання та самоосвіти.

У західній культурі Нового часу виникло і набуло поширення поняття *selfmademan* (людина, яка створила сама себе), що означало досягнення певного соціального статусу, матеріального багатства, розвиток здібностей як орієнтири самовиховання [10, 196]. Індивід може витворити себе тільки тоді, коли він по-новому, тобто раціонально, будуватиме свої стосунки з іншими індивідами. Тому ідея соціальної технології є закономірним і досить раннім продуктом розвитку техніки [5, 112–113], яка утвердилася в життєвому просторі модерного суспільства, великою мірою визначивши його ціннісні пріоритети.

Оскільки однією з нагальних потреб розвитку суспільства Нового часу постала потреба ефективного розвитку техніки, воно відчувало неможливість подальшого існування без відповідного типу людини – людини технічного світу. Відповідному соціальному

типу характеру властива така риса, як «інструментальний розум». Концепція «інструментального розуму» передбачала появу в умовах індустріальної цивілізації розсудливого типу професіонала, якому притаманні такі риси, як інструментальність, механічність, негуманність, відсутність можливості мислення в загальнолюдському та моральному аспектах [4, 16].

Подібні зміни життєвого простору людини та суспільства виявили зворотний бік розвитку техногенної цивілізації, що дістало найбільш повне втілення в доктринах технократизму. Ключове положення технократизму «владу – фахівцям» відображувало прагнення наукової, технічної, адміністративної «еліти» до збереження панівного становища в суспільстві, до відмежування влади від «некомпетентного втручання». Абсолютизуючи принципи раціональності та технічної доцільності, технократична ідеологія зводила людину до засобу досягнення зовнішньої мети, а самі засоби (техніка) набули характеру самоцілі [11, 356].

Отже, розширення життєвого простору людини та суспільства в період масштабного техніко-технологічного прориву людства відбувалося через витиснення культури традиційного суспільства новими цінностями індустріальної цивілізації. Провідне місце серед них посіли ідеї влади, сили, боротьби, панування над природою.

Еволюція суспільства Нового часу виявила фундаментальну суперечність техногенної цивілізації. З одного боку, техногенна цивілізація орієнтується на свободу індивіда, мобілізує його активність, стимулює розвиток його потреб та здібностей, відтак потенційно розширюючи життєвий простір людини та суспільства. Але, з другого боку, орієнтація на головну мету індустріальної цивілізації – збільшення матеріального багатства на основі постійного оновлення техніко-економічних систем – перетворює людину на просту функцію, засіб розвитку економічної сфери, звужуючи реальні можливості людського самовдосконалення.

Подолання зазначеної суперечності окреслює нові *контури життєвого простору в період інформаційної революції*, яка в загальному плані може бути схарактеризована як процес створення і поширення новітніх інформаційних технологій для найбільш продуктивного виробництва, раціональної організації і ефективного застосування інформації, що визначає перехід від індустріального до інформаційного суспільства [12].

Серед головних чинників інформаційного суспільства дослідники

виокремлюють: інформацію і знання як головні рушійні сили суспільства, а інформаційні ресурси – як стратегічні ресурси суспільства; глобальну інформатизацію, стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій як основу нової економіки знань; новизну, швидкоплинність, прискорення як найбільш характерні риси знання; 6-8-річний цикл оновлення як виробничих, так і соціальних технологій; безперервну освіту і здатність до перекваліфікації як невід’ємну частину збереження соціального статусу особистості [13].

Утвердження зазначених чинників, які окреслюють нові контури життєвого простору сучасної людини та суспільства, постає закономірним наслідком інформаційної революції. Революція у сфері інформації нині набуває характеру глобального процесу, спрямованого на подолання суперечностей між існуючими можливостями інформаційної сфери й обмеженістю засобів, необхідних для задоволення інформаційних потреб людини та суспільства. Тим самим інформаційна революція якісно змінює життєвий простір людини та суспільства, відкривши для них неосяжне поле інформації про моделі культури, споживання, способи життя, відмінних від тих, що задані цінностями безпосереднього соціального середовища. Розширення інформаційних обріїв справляє могутній вплив на ціннісні орієнтації людини, які все частіше визначаються поширеними, визнаними у світовому масштабі стандартами сучасного способу життя [9, 71–72].

Інформація, що є стратегічним ресурсом у розвитку життєвого простору як усього суспільства, так і кожної людини, здатна надати нові можливості для людського самовдосконалення та особистісного зростання. Інформаційні технології через розширення мережі взаємодій у режимі «Я – Інший», «Я – Ти» сприяють появі єдиного етосу, який передбачає визнання святості людського життя, загального права на щастя і самореалізацію в поєднанні з обов’язком сприяти розвитку планетарної солідарності та збереження довкілля [14].

Глобальний масштаб інформатизації суспільства характеризує поняття інформаційного простору – території поширення інформації за допомогою конкретних компонентів системи інформації та зв’язку і функціонування інформаційної діяльності, що має гарантоване правове забезпечення. До компонентів інформаційного простору дослідники відносять: матеріальні (технологічні) можливості поширення інформації в будь-яких напрямках; наявність регіональних та міждержавних угод, базованих на розумінні того, що

жоден із процесів інформації не може розглядатися як феномен виключно національного характеру [15, 9].

Наведена характеристика інформаційного простору, на нашу думку, дає змогу визначити його невід'ємним складником життєвого простору сучасного людства. Як зазначає О. Дубас, інформаційний простір, постійно розширюючись і відіграючи дедалі важливішу роль у житті людей, формує новий життєвий простір у вигляді цілісного поля, усередині якого індивіди взаємодіють між собою. Специфіка його полягає в розірваності двох рівнів буття: реального й віртуального, що зумовлює нові норми й ситуації існування [16, 224]. Набуваючи глобального характеру, інформаційні технології сприяють розширенню комунікацій і формуванню єдиного комунікативного простору, у рамках якого формуються свої особливі закони та норми поведінки й світосприйняття [17, 3].

У життєвому просторі інформаційного суспільства людина є головним споживачем інформації, яка збирається, перетворюється, зберігається відповідно до людських потреб. Тому людина одночасно постає як творцем свого інформаційного простору, так і його основним елементом, що забезпечує існування та розвиток цього простору. У наш час соціальне буття великою мірою визначається саме рівнем розвитку і швидкістю перетворення інформаційного простору, внаслідок чого суспільство фактично стає єдиним інформаційним простором з могутньою високорозвиненою інфраструктурою й інформаційним фондом [9, 72].

О. Буньківська пов'язує перехід від індустріального до інформаційного (постіндустріального) суспільства з розширенням використання наявного інформаційно-техніко-технологічного ресурсу. Ключовою ознакою інформаційного суспільства дослідниця визначає появу принципово нових форм соціальної активності індивідів /соціальних груп крізь призму комунікативно-інформаційних технологій як засобу розв'язання суперечності між постійно підвищуваними обсягами знань і можливостями та масштабами їх застосування. Зазначені технології є засобом входження знань до інформаційного простору суспільства [15, 11]. Тим самим вони конститууються як невід'ємний сучасний чинник життєвого простору людини та суспільства.

Л. Іонін, розглядаючи різні сфери життєвого простору суспільства, зазначає, що інформаційні технології відіграють двоїсту роль як у політиці, підриваючи основні інститути ліберальної демократії, так і в економіці, порушуючи традиційні пропорції економічного

розвитку, руйнуючи ринок праці; вони породжують величезні проблеми й в інших сферах життя суспільства [18, 17]. Необхідність вирішення зазначених соціальних проблем зумовлює потребу в межах нашого дослідження приділити увагу інформаційним технологіям, як сучасному чиннику глобальних змін життєвого простору людини та суспільства.

Найбільш поширеним видом інформаційних і комунікативних технологій нині є мережа Інтернет. Наслідки її функціонування для життєвого простору людини та суспільства оцінюються дослідниками як достатньо суперечливі – від однозначно конструктивних (створення глобального інформаційного простору, що сприяє забезпеченню доступу індивіда до необмеженої інформації; зростання швидкості одержання необхідної інформації) – до безумовно деструктивних (скорочення соціальної взаємодії, звуження соціальних зв'язків; розвиток депресивних ситуацій, аутизація дітей і підлітків; формування неадекватності соціальної перцепції) [19].

У період інформаційної революції Інтернет створює, по суті, новий життєвий простір людства, насамперед – завдяки своїм соціальним сервісам. Їх інтенсивний розвиток на межі ХХ–ХХІ ст.ст. якісно змінює сфери комунікації і взаємодії сучасних людей. Масштаб і швидкість трансформацій життєвого простору нині є такими великими, що не тільки окремі люди, а й суспільство в цілому часто не встигають глибоко осмислювати їх наслідки, розробляти відповідні стратегії мінімізації економічних, політичних, екологічних, психологічних ризиків перетворення сучасного соціокультурного простору.

За такої ситуації інформаційні технології постають ключовим чинником, що визначає зміни психіки сучасної людини. Так, зокрема, ще деякий час тому до поширених проблем поведінки інтернет-користувачів належала їх анонімність, тоді як нині користувачі найчастіше не тільки не приховують свою особу, але й прагнуть (за допомогою Twitter й соціальних мереж) зробити публічними події власного повсякденного життя. Перенесення подій реального життя до віртуального простору (і навпаки) є кроком на шляху інтеграції реального та віртуального компонентів життєвого простору людини [20, 89].

Для відображення сучасної специфіки інформаційного компонента життєвого простору людини нині все частіше застосовується поняття «віртуальний простір» як простір, породжений сучасними інформаційними і комунікативними технологіями. У віртуальній

реальності поступово зникають просторові та часові розмежування, стираються міждержавні кордони, пропагуються нові цінності, моделі поведінки, світоглядні стереотипи. Феномен віртуалізації життєвого простору людини та суспільства характеризує принципово новий тип символічного існування людини, соціуму, культури.

Віртуальному простору притаманні зміщення реальності й моделі, внаслідок чого відбувається зміщення полюсів того, що означається, і того, що означає. Останнє, своєю чергою, призводить до того, що увесь зміст реальності переходить у площину видовищного, а сама реальність втрачає основу і в ній відбувається нейтралізація смислу. Актуалізація віртуального як форма трансгресії може сприяти збагаченню сфер свідомості та діяльності особистості, розширенню її життєвого світу і життєвих можливостей. Але актуалізація віртуальної складової життєвого простору може бути й деструктивною для особистості, оскільки містить у собі загрозу нічим не обмеженої, демонічної творчості, яка може знищити як особистість, так і суще [21, 46].

Двоїсті наслідки віртуалізації життєвого простору сучасного людства зумовлені тим, що віртуальний простір є принципово відкритим, антиієрархічним, децентричним, мобільним. Його можна моделювати і змінювати. Усі межі віртуального простору є розмитими, гнучкими, прозорими. Внаслідок цього в ньому особистість може «приміряти на себе», програвати різні соціальні ролі, зближувати і засвоювати різні просторові топоси. Але внаслідок відсутності будь-яких обмежень занурення особистості у віртуальний світ може не тільки розширювати обрії її життєвого простору, але й нівелювати його ціннісно-смыслову і персональну визначеність, сприяти заміщенню реальності її симулякрами, справжніх, особистісних людських контактів – їх поверховими, безособовими формами [21, 47].

Перебуваючи та спілкуючись у віртуальному просторі, людина починає втрачати статус соціокультурної особистості, оскільки повністю приймає ті правила, які диктує їй віртуальна реальність. У такому просторі відсутнє чітке розмежування таких понять, як добро та зло, прекрасне й потворне. Віртуальний простір не поділяється на сферу свого та чужого, не враховує ані державної, ані етнічної, ані статевої приналежності, які можуть бути змінені за бажанням користувача. Перебуваючи в ньому, людина припиняє замислюватися над своєю тілесністю, буттєвістю як категоріями життєвого простору, оскільки всі ці поняття стають неважливими у спілкуванні

за допомогою технічних засобів. У процесі спілкування у віртуальному просторі змінюється сама сутність та механізм смислоутворення, яке тепер не потребує вербальної комунікації, фіксації уваги на жестах та рухах співрозмовника, не враховує ні тембру, ні ритму, ні наголосу, відкидає зоровий контакт, завдяки чому текстуальна форма комунікації дозволяє виявити архетипові форми людського спілкування [22, 356].

Зазначені виклики актуалізують проблему самовизначення людини у сучасному суспільстві. Осмислення контурів її життєвого простору в період інформаційної революції спонукає дослідників до висновку про те, що рушійною силою поступу сучасного людства до майбутнього є не інформація сама по собі, а людські знання. У цьому контексті наголошується на необхідності розрізнення понять інформації та знання. Інформація – це відомості, що часто виражають суб'єктивну думку мовця, вони можуть бути недостовірними і суперечливими. Знання – це результат пізнання дійсності, що має системне, несуперечливе оформлення і є за характером об'єктивним (незалежним від волі людини) [23, 186].

На відміну від інших складових розвитку життєвого простору людини та суспільства на сучасному етапі, знання має певні специфічні ознаки: знання, по суті, не є конкурентним ресурсом, тобто воно є загальнодоступним. Тепер ним можуть користуватися водночас багато людей, тоді як раніше, доступ до нього був обмежений; знання як таке є нематеріальним, а тому вічним; знання накопичується нелінійно, завдяки науковим відкриттям воно зростає стрибкоподібно; знання є відносним, тобто кожний окремих фрагмент його набуває значення лише в системі інших фрагментів, які утворюють контекст; знання має кумулятивний характер, оскільки може поєднуватися з іншим знанням. Чим більше знань, тим різноманітніші й корисніші комбінації складаються з них; знання є найбільш мобільним ресурсом; знання є компактним, воно може бути представлене низкою абстракцій і символів; знання є невичерпним і накопичується зі швидкістю, що постійно зростає [24, 168].

Отже, невпинне зростання ролі знань у постіндустріальному суспільстві спричинило виникнення поняття «суспільство знань», яке дістало великого поширення наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Воно відображає основні характеристики постіндустріального суспільства, але на вищому еволюційному щаблі, коли основним ресурсом виробництва стають знання, а розвитку – людина.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бойко О.П.* Антропологічний вимір техніки // Світоляд. Філософія. Релігія : збірник наукових праць. – Вип. 5. – Суми, 2014. – С.5–14.
2. *Сухина І.Г.* Матеріально-технологічна культура, її ціннісний зміст і місце в системі культури // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 230. – С.92–97.
3. *Казакова В.И.* Технический артефакт в контексте жизненного пространства : автореф. дисс. ... к.ф.н. : 09.00.11 – социальная философия / В.И.Казакова ; ННГУ им. Н.Н.Лобачевского. – Нижний Новгород, 2007. – 26 с.
4. *Алієва О.Г.* Онтологія техніки в соціокультурному контексті : автореф. дис. ... к.ф.н. : 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / О.Г.Алієва ; Донецький національний університет. – Донецьк, 2004. – 22 с.
5. *Гьосле В.* Чому техніка стала ключовою філософською проблемою? // *Гьосле В.* Практична філософія в сучасному світі. – К., 2003. – С.98–119.
6. *Козеллек Р.* Часові пласти історії. Дослідження з теорії історії. – К., 2006. – 436 с.
7. *Бойченко І.В.* Філософія історії : Підручник. – К., 2000. – 723 с.
8. *Стёпин В.С.* Научное познание и ценности техногенной цивилизации // Ратніков В.С., Макаров З.Ю. Історія та філософія науки. Хрестоматія. – Вінниця, 2009 – С.305–329.
9. *Каріков С.А.* Філософія. Розділи: Філософська антропологія, соціальна філософія, філософія культури : навчальний посібник. – Х., 2011. – 128 с.
10. *Лозовой В.О.* Саморозвиток особистості у філософській рефлексії та соціальній практиці. Монографія / В.О.Лозовой, Л.М.Сідак. – Х., 2006. – 256 с.
11. Соціальна філософія: Короткий енциклопедичний словник / [Заг. ред. і уклад.: В.П. Андрущенко, М.І.Горлач]. – К., 1997. – 400 с.
12. *Еляков А.Д.* Современная информационная революция [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ecsocman.hse.ru/data/653/831/1219/3-Elyakov_29-38.pdf.
13. *Савченко С.В.* Теоретико-методологічні засади інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-3/doc/1/13.pdf>.
14. *Маковейчук А.В.* Интернет-технологии как средство виртуализации жизненного пространства современного молодого человека: проблемы и перспективы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kafedramk.ru/content/internet-tehnologii-kak-sredstvo-virtualizatsii-zhiznennogo-prostranstva-sovremennogo-molodo>
15. *Буньківська О.В.* Інформаційний простір: соціокультурна сутність, стан та проблеми функціонування в Україні : автореф. дис. ... кандидата культурології : 26.00.01 – теорія і історія культури; Київський національний університет культури та мистецтв. – К., 2009. – 23 с.
16. *Дубас О.П.* Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність,

- структура // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2010. – Вип. 19. – С. 223–232.
17. *Манакова І.Ю.* Человек в постиндустриальном мире : автореф. дис. ... к.ф.н. : 09.00.11 – социальная философия ; Воронежский государственный университет. – Воронеж, 2008. – 24 с.
  18. *Ионин Л.* Социология в обществе знаний: от эпохи модерна к информационному обществу. – М., 2007. – 432 с.
  19. *Барматова С.П.* Інформатизація та технологізація – провідні тенденції суспільного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kyumu.edu.ua/wsc/toms/10/006-009.pdf>.
  20. *Проект Ю.Л.* Развитие сетевых технологий как фактор трансформаций жизненного пространства современного человека // *Universum* : Вестник Герценовского университета. – 2014. – №2. – С. 89–96.
  21. *Степаненко М.Д.* Сучасні трансформації життєвого простору особистості як поля її життєвості // Гуманітарний часопис. – 2005. – №3. – С. 45–49.
  22. *Пшеничний О.* Проблема міжособистісного спілкування в сучасному інформаційному суспільстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inf.ou.edu.ua/dopovid/pshenychny.pdf>.
  23. *Панченко Л.М.* Вища освіта в інформаційному суспільстві: трансформація освітніх потреб // Науковий вісник. Серія «Філософія». – Х., 2015. – Вип. 44. – С. 185–196.
  24. *Сақун А.В.* Освітній процес у параметрах «суспільства знань» // Вісник ДонНУЕТ. – 2013. – №2(58). – С. 167–177.

Ігнатко В.С. Еволюція «життєвого простору» людини від періоду науково-технічного прогресу до епохи інформаційної революції.

Аналізуються зміни сутнісних характеристик «життєвого простору людини» в період науково-технічного прогресу та інформаційної революції; інформаційна революція визначається як масштабний технологічний і технічний прогрес людства, зумовлений успіхами природознавства та соціальними обставинами; наводиться низка домінант та принципів розбудови суспільства і цивілізації, пов'язаних з науково-технічним прогресом та інформаційною революцією. Техніку та технологію автор розглядає як інструменти розширення життєвого простору, посилення його активності у перетворенні природи та творенні культури, акцентує увагу на суперечностях цього процесу, зокрема екологічного плану, які спонукають до формування техногенної цивілізації, ворожій людині і суспільству. Вихід із ситуації – у розв'язанні глобальних проблем сучасної цивілізації в процесі переходу до інформаційного суспільства з його відкритістю та глобальним демократизмом, людиноцентризмом, пріоритетом інтелекту та знань і високою духовністю.

Ключові слова: людина, культура, техніка, технологія, інформація, інформаційна революція, суспільство знань, духовність.

Игнатко В.С. Эволюция «жизненного пространства» человека от периода научно-технического прогресса до эпохи информационной революции.

Анализируются изменения сущностных характеристик «жизненного пространства человека» в период научно-технического прогресса и информационной революции; информационная революция определяется как масштабный технологический и технический прогресс человечества, обусловленный успехами естествознания и социальными обстоятельствами; приводится ряд доминант и принципов развития общества и цивилизации, связанных с научно-техническим прогрессом и информационной революцией. Технику и технологию автор рассматривает как инструменты расширения жизненного пространства, усиления его активности в преобразовании природы и создании культуры; акцентирует внимание на противоречиях этого процесса, в частности экологического плана, которые побуждают к формированию техногенной цивилизации, враждебной человеку и обществу. Выход из ситуации – в решении глобальных проблем современной цивилизации в процессе перехода к информационному обществу с его открытостью и глобальным демократизмом, человекоцентризмом, приоритетом интеллекта и знаний и высокой духовностью.

Ключевые слова: человек, культура, техника, технология, информация, информационная революция, общество знаний, духовности.

Ignatko V. Evolution of «living space» of a human being in a period from scientific-and-technological advance to information evolution era.

The paper analyzes changes of essential characteristics of «human living space» in a period of scientific-and-technological advance and information revolution; information revolution was analyzed as a major technological and technical advance of mankind, which is associated with scientific and natural prerequisites and social circumstances; a number of landmarks and principles for the development of society and civilization related to scientific and technological advance and the information revolution were noted; machinery and technology were considered by author as tools for expansion of living space, which strengthen its activity in transforming nature and creation of culture; contradictions of this process, including environmental plan that lead to the formation of industrial society, hostile to person and society, were highlighted ; way out from this situation is seen by the author in solving global problems of modern civilization during transition to information society with its global openness and democracy, anthropocentrism, priority of intellect and knowledge and high spirituality.

Key words: human being, culture, machinery, technology, information, information revolution, knowledge society, spirituality.